

سلسلهٔ من یرد الله به خیراً یفقهه فی الدین (۷)
خداوند به هرکس ا را ده خیر داشته باشد او را در دین آگاهی میدهد.

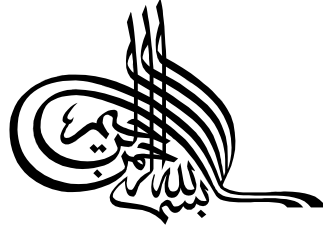
نماز جماعت

نوشته

أبو عبدالله:

إسحاق بن عبدالله بن محمد الدبیری العوضی

چاپ أول ۱۴۲۰ هـ . ق

حقوق الطبع محفوظة

مقدمه

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على
أشرف الأنبياء والمرسلين محمد بن عبدالله وعلى آله
وصحبه ومن تبعه بإحسان إلى يوم الدين أما
بعد:

باريتعالی می فرماید: ﴿يا بني آدم خذوا زينتكم
عند كل مسجد وكلوا واشربوا ولا تسرفوا إنه لا
يحب المسرفين﴾^(۱).

[ای پسران آدم زینت خود را نزد هر مسجد
بگیرید یعنی در هر نماز و طوافی بهترین هیئت را
داشته باشید، و بخورید و بیاشامید و اسراف و
زیاده روی نکنید که خدا اسراف کنندگان را

(۱) سوره أعراف آیه ۳۱ .

دوست نمی‌دارد و رفتارشان را نمی‌پسندد].
و همچنین می‌فرماید: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾^(۱).

[مساجد همه برای خدای یکتاست، بنابر آن همراه خدا هیچکس دیگری را عبادت نکنید که مسجد اختصاص به عبادت خدای یکتا دارد].

و باز باریتعالی در آیه دیگر می‌فرماید: ﴿لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لِمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ﴾^(۲).

(۱) سوره الجن آیه ۱۸ .

(۲) سوره التوبه آیه ۱۰۸ .

[ای رسول خدا هیچگاه در مسجد ضرار ایشان بنماز مایست، آن مسجد شایستگی نماز رسول خدا را ندارد، برای اینکه مسجد قباء که از نخستین روز آمدنت بمدینه بر پرهیزگاری و ترس از خدا شالوده گذاری شده است بنماز خواندنت در آن شایسته تر است، زیرا در مسجد قباء مردمی پاك و مهذب وجود دارد که خود را پاکیزه نگهداشتن، و از نفاق و بد دلی دور داشتن، و از اخلاق ناپسندیده خود را پاك ساختن، و خود را با آب شستن و وضوء و طهارت داشتن، دوست می‌دارند، و خدا پاکیزگان را دوست می‌دارد].

مقصود مسجد ضرار بود که منافقان آنرا بنا

کرده بودند^(۱) .

همچنین مسجدی که بر تقوا بنا شده است
مسجد رسول الله ﷺ نیز می‌باشد .

خداوند عز و جل بنای مساجد را برای مسلمان
مشروع کرده، تا اینکه این مساجد مکان و جایگاه
عباداتی که در قرآن و سنت پیامبر ﷺ وارد شده
باشند، و نماز از مهمترین عبادتها بعد از توحید و
خداشناسی است، پس بایستی مسلمانان به نماز
اهتمام بهتر و بیشتری بدهند و آنرا در اوقات خود و
همچنانکه خدا و رسول الله ﷺ امر فرموده اند

---

(۱) برای آگاهی بیشتر و بهتر به قصه مسجد ضرار به تفاسیر معتبره
مانند تفسیر ابن کثیر و تفسیر ابن جریر طبری و غیره مراجعه کنید .

بر پا کنند .

باریتعالی می‌فرماید: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى
الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾^(۱) .

[نماز فرض بر مؤمنان فریضه وقت دار است
که نباید از وقت آن به دنبال افتد] .

و از رسول الله ﷺ سؤال شد کدام عمل نزد
خدا محبوبتر است آن حضرت فرمودند: «الصلاة
على وقتها»^(۲) .

نماز در وقت از همه اعمال نزد خداوند
محبوبتر است .

(۱) سوره النساء آیه ۱۰۳ .

(۲) متفق علیه .

باریتعالی نماز را در مکانی مخصوص در هر شبانه روز پنج بار فرض فرمودند و آنهم مساجد می‌باشد، پس بر مسلمانان است که این مساجد را احترام گذاشته، و در قلب خود مورد عظمت قرار داده، حق آنرا بجا آورند، چنانکه باریتعالی می‌فرماید:

﴿وَمَنْ يَعْظُمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾^(۱) .

[کسیکه شعائر دین خدا را عظیم و بزرگ و محترم دارد — خوشا به حال او — که این تعظیم نشانه دل‌های با تقوا است] .

رسول الله ﷺ مردم را در بنا و ساختن مساجد

(۱) سوره الحج آیه ۳۲ .

تشویق نمودند .

چنانکه می‌فرمایند: «من بنى لله مسجداً بنى الله له بيتاً فى الجنة»^(۱) .

کسیکه مسجدی برای رضای خدا در دنیا بسازد، خداوند برای او خانه‌ای در بهشت می‌سازد .

آ‌هم برای اینکه مردم نماز خود را در آن برپا دارند و در آن به خداوند تقرب جویند و خدا را ذکر و یاد نمایند .

خداوند عز و جل می‌فرماید: ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ

(۱) متفق علیه .

لذكري ﴿١﴾ .

[نماز را برای یاد من بپا دار] .

و رسول الله ﷺ نماز جماعت را بر امت خود در مساجد فرض و واجب فرموده، و آنان را به آن امر و از تخلف از آن نهی فرموده اند، پس نبایستی مسلمانان از ادای نماز در مساجد تهاون و کسالت و تخلف ورزیده از آن غافل باشند، و بایستی برای آخرت خود اجر و پاداش ذخیره کنند .

باریتعالی می‌فرماید: ﴿یوم لا ینفع مال ولا بنون

إلا من أتى الله بقلب سلیم﴾ ﴿٢﴾ .

(١) سوره طه آیه ١٤ .

(٢) سوره الشعراء آیه ٨٨ — ٨٩ .

[آنروزی که مال و فرزندان برای انسان هیچ نفع و سودی نمی‌رساند، و تنها آنکس سود برد که با دل، با إخلاص، و پاک از شرك و نفاق، به درگاه خدا آید].

و باید دانست که تخلف از نماز جماعت در مساجد از صفات زشت و مذموم منافقین است، چنانکه از عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت می‌شود که: ((...وما يتخلف عنها إلا منافق معلوم النفاق))^(۱). از نماز جماعت بجز منافقی که نفاق او معلوم و آشکار است کسی دیگر تخلف نمی‌کند.

و می‌فرماید: ((إِنَّ أَثْقَلَ الصَّلَوَاتِ عَلَى الْمُنَافِقِينَ

(۱) رواه مسلم حدیث رقم ۶۵۴، ۴۵۳/۱.

صلاة الفجر وصلاة العشاء ولو علموا ما فيهما
لأتوهما ولو حبواً^(۱) .

سختترین و سنگین ترین نمازها بر منافقین نماز
صبح و نماز عشاء (خفتن) است و اگر می‌دانستند
چه اجر و ثواب و پاداشی در آن دو است، هر طور
شده به نماز می‌آمدند، اگر چه با خزیدن بود .

و باید مسلمان بداند که بین نماز فريضة و سنت
راتبه و غیر راتبه فرق بسیار زیادی است، و فرائض
را آشکار کرده، و نوافل را مخفی نماید .

رسول الله ﷺ می‌فرماید: ((..... فعليكم
بالصلاة في بيوتكم فإن خير صلاة المرء في بيته إلاَّ

(۱) متفق عليه .

المكتوبة^(۱) .

بر شماست که در خانه هایتان نماز بخوانید، زیرا بهترین نماز انسان نمازی است که در خانه می‌خواند، بجز نمازهای فرض که خواندن آن در مسجد بهتر است .

و این عام است در تمامی نمازهای سنت (نوافل) مگر نوافلی که از شعائر اسلام بشمار می‌رود، مانند نماز دو عید فطر و أضحی، و نماز کسوف و خسوف، و همچنین نماز تراویح بر صحیح‌ترین أقوال علماء، که خواندن آنها با جماعت و در غیر از خانه خواهد بود .

---

(۱) متفق علیه .

پس اظهار فرائض در مساجد و مکان اجتماع مسلمانان خواهد بود، بر عکس نوافل و سنتها، در خانه و دور از مردم بهتر است، زیرا از ریاکاری محفوظ است .

و این کتاب که آنرا (نماز جماعت) نامیده ایم به مسلمانان فارسی زبان جهان تقدیم می‌داریم، تا اینکه سرمشق و راهنمائی برای آنان باشد و برایشان فرض بودن نماز جماعت در مساجد آشکار و واضح با دلایل محکم از قرآن و سنت رسول الله ﷺ که در این کتاب ذکر کرده ایم قانع و مورد قبولشان واقع گردد .

و در پایان از باری تعالی مسئلت داریم ما و شما

را در خدمت به دین مبین اسلام و اتباع و پیروی
سنت رسول اکرم ﷺ قولاً و عملاً و طریقتاً موفق
گرداند، و این عمل ناچیز را خالصاً برای رضا و
خشنودی خود قرار داده ما را اجر و پاداش نیک
عطاء فرماید .

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد و علی
آله و صحبه أجمعین .
وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین .

أبو عبدالله: إسحق دبيري
الرياض شوال ١٤١٣ هـ . ق

مقام و منزلت نماز در اسلام

نماز در دین مبین اسلام مقام و منزلت بزرگی در بین سائر عبادتها را دارد، و آن ستون دین بشمار می‌رود که دین بدون آن کامل نمی‌گردد .
باریتعالی می‌فرماید: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾^(۱) .

[همانا که نماز برای اهل ایمان حکمی واجب و لازم است] .

نماز در تمامی ادیان آسمانی سابق وجود داشته، زیرا نماز از مستلزمات ایمان می‌باشد و در ادای آن تشویق زیادی بر زبان تمامی پیامبران آمده، آنهم

(۱) سوره النساء آیه ۱۰۳ .

بخاطر اثر مهم و بزرگی که در تربیت و اصلاح نفس و روح، و قربت به خداوند دارد، زیرا هیچ چیز مانند نماز نفس را اصلاح و تربیت و آموزش نمی‌دهد، چنانکه پیامبر ابراهیم علیه السلام می‌فرماید:

﴿رب اجعلنی مقيم الصلاة ومن ذريتي﴾^(۱) .

[ای پروردگرم مرا بر پا دارنده نماز بساز و از نوادگانم کسانی را بر پا دارنده نماز فرما] .

و باریتعالی در شأن پیامبرش اسماعیل می‌فرماید:

﴿وكان يأمر أهله بالصلاة والزكاة وكان عند

ربه مرضياً﴾^(۲) .

(۱) سوره ابراهیم آیه ۴۰ .

(۲) سوره مریم آیه ۵۵ .

[إسماعيل عليه السلام قوم و خویشان خود را بنماز و زکات امر می‌فرمود، و نزد پروردگارش مورد خوشنودی بود].

و باریتعالی به پیامبرش موسی عليه السلام خطاب می‌فرماید: ﴿إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾^(۱).

[من هستم الله، خدای یکتا که نیست معبودی بحق مگر من، یکتائی شایسته ذات پاک یکتای من است، و نماز را برای یاد من بپا دار].

و فرشتگان مادر عیسی عليه السلام را ندا می‌کنند:
﴿يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ

(۱) سوره طه آیه ۱۴.

الراکعین ﴿۱﴾ .

[ای مریم فرمانبردار پروردگارت باش، و سجود
و رکوع بنما همراه رکوع کنندگان — یعنی عبادت
خدا را بجا آور همراه عبادت کاران، نماز بخوان همراه
نمازخوانان] .

و عیسی علیه السلام از نعمتی که خداوند به او عطاء
فرموده است در قرآن می‌فرماید:

﴿وجعلنی مبارکاً أیماً کنت وأوصانی بالصلاة
والزکاة ما دمت حیا﴾ ﴿۲﴾ .

[و مرا هر کجا که باشم برای جهانیان مایه

(۱) سوره آل عمران آیه ۴۳ .

(۲) سوره مریم آیه ۳۱ .

برکت و رحمت گردانید، و تا زنده ام به عبادت نماز و زکات سفارش فرمود].

و وقتی باریتعالی از بنی اسرائیل عهد و پیمان گرفت یکی از مهمترین عنصراهی آن عهد و پیمان ادای نماز بود چنانکه می‌فرماید:

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ
وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حَسَنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ
وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾^(۱).

[و هنگامیکه عهد و پیمان از بنی اسرائیل گرفتیم که بندگی منماید مگر خدای یکتا را، و با پدر و

(۱) سوره البقره آیه ۸۳.

مادر نکوکاری کنید، و خویشاوندان را مدد کاری، و یتیمان را سرپرستی و نگهداری کنید، و مسکینان و افتادگان را دستگیری کنید، و با زبان خوش با مردم سخن بگوئید — مردم را به امر بمعروف و نهی از منکر به خوبی وادارید — و نماز را بر پا دارید، و زکات مال خود را بدهید].

و باریتعالی پیامبر محمد را خطاب می‌فرماید:

﴿وامر أهلك بالصلاة واصطبر عليها لا

نسألك رزقاً والعاقبة للتقوى﴾^(۱).

[تو اهل بیت خود را به نماز امر کن، و خود نیز

بر نماز حق صبور باش، ما از تو رزق و روزی

(۱) سوره طه آیه ۱۳۲ .

کسی نمی‌طلبیم بلکه ما بتو روزی میدهیم، و فرجام نیک برای پرهیزکاری و ترس از خداست] .

بلی نماز ستون اسلام است که بین بنده و خدا ارتباط ایجاد می‌کند، و این دلیل محبت خداوندی و شکر نعمت اوست، و آن حد فاصل و تشخیص دهنده حقیقی بین مؤمن و کافر است، چنانکه رسول الله ﷺ می‌فرماید:

«العهد الذي بيننا وبينهم الصلاة فمن تركها فقد كفر»^(۱) .

(۱) أخرجه أحمد في المسند ۳۴۶/۵، والترمذي ۱۳/۵ — ۱۴، حديث ۲۶۲۱، والنسائي في السنن ۲۳۱/۱ — ۲۳۲، وابن ماجه في السنن حديث ۱۰۷۹، وصحيح سنن ابن ماجه ۱/۱۷۷، حديث ۸۸۴، وابن حبان في صحيحه، والحاكم وصححه ووافقه الذهبي ۶/۱ — ۷ .

عهد و پیمانی که بین ما مسلمانان و کافران است آدای نماز می‌باشد، و کسیکه نماز را ترک کند کافر شمرده می‌شود .

بلی کسیکه از نماز خواندن کوتاهی کند در بقیه آرکان اسلام بیشتر کوتاهی خواهد کرد، و تمامی ارتباط او به خدا منقطع خواهد شد .

خلیفه راشد ابوبکر الصدیق رضی الله عنه می‌فرماید:

(اعلموا أن أهم أمرکم عندي الصلاة
فمن ضيعها فهو لغيرها أضيع، واعلموا أن لله عملاً
في الليل لا يقبله في النهار، وعملاً في النهار لا يقبله
في الليل)^(۱) .

(۱) مجموع فتاوی شیخ الإسلام ابن تیمیة ۴۰/۲۲ .

بدانید که مهمترین امور شما نزد من نماز است، و کسیکه نماز را ضایع کرده آنرا بجا نیاورد، کارهای دیگر را بطریق اولی انجام نخواهد داد، و بدانید که برای خداوند اعمالی در شب است که انجام آن را در روز قبول نمی‌کند، و اعمالی در روز است که انجام آن را در شب قبول نمی‌کند.

و در شرح و تفسیر این حکمت آمده که آن اعمال نماز است.

پس کسیکه به نماز اهانت کرده و تکبر ورزد، مانند اینکه به دین مبین اسلام اهانت ورزیده و نصیب او از اسلام بقدر نصیب او از ادای نماز می‌باشد، و شوق و میل او به اسلام به اندازه شوق

و میل او در ادای نماز می‌باشد، پس بر حذر باش
که خدا را ملاقات کنی و ارزشی از دین مبین
اسلام در قلب تو نباشد، زیرا ارزش اسلام در
قلب تو به اندازه ارزشی است که نماز در زندگی و
قلب تو دارد .

جایگاه نماز در میان دیگر عبادات

نماز اولین فرضها و واجبات دین مبین اسلام
بعد از شهادتین است:

گواهی دادن که خدائی بحق جز خدای یکتا
نیست، و گواهی دادن به اینکه محمد ﷺ رسول و
فرستاده خداست .

رسول الله ﷺ در مکه سیزده سال مردم را به
یکتا پرستی و توحید دعوت فرمود، و از بت
پرستی و شرك به خدا نهي كرد، و وقتی مسلمانان
در روح و جان ایشان عقیده توحید و یکتا پرستی
مستقر و محکم و ثابت گردید، و ایمان کامل به خدا
و رسول خدا ﷺ آوردند، خداوند نماز پنجگانه را

بر مسلمانان فرض نمود، و رسول اکرم ﷺ سه سال قبل از هجرت به مدینه آنرا در مکه ادا می‌کردند .
و چون نماز امتیاز و شأن و ویژگی خاص و مهمی در بین سائر عبادات داشت خداوند آنرا بدون واسطه و میانجی در شب اسراء و معراج با مخاطب قرار دادن مستقیم رسول الله ﷺ بر او و امتش فرض گرداند .

و به اینخاطر بود که رسول الله ﷺ وقتی امر مهم و یا حادثه ای رخ می‌داد مانند خسوف^(۱) ماه

---

(۱) خسوف: گرفتن ماه، یا از نظر پنهان شدن ماه در شبهائی که باید ماه دیده شود، در فارسی: ماه گرفتگی، و ماه گرفت هم می‌گویند . (فرهنگ عمید) .

و کسوف^(۱) آفتاب بلا فاصله به ادای نماز بر می‌خواستند، تا اینکه رحمت خداوندی شامل حال آنها شده و مشکل آنها حل شود، پس ما باید به رسول الله ﷺ اقتداء و تأسی کنیم و آن عمل را انجام دهیم .

---

(۱) کسوف: گرفته شدن آفتاب، تاریک شدن قرص خورشید .
(فرهنگ عمید) .

واجب بودن نماز جماعت

نماز جماعت بر مردان در حال سفر و حضر (مقیم بودن)، داشتن امنیت، و در حال ترس و خطر، در همه این حالتها واجب عینی است .

باریتعالی می‌فرماید: ﴿وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حُذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حُذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ﴾^(۱) .

[و هرگاه در میان جماعت حاضر بودی یا

(۱) سوره النساء آیه ۱۰۲ .

رسول الله و شما ترس دشمن داشتید، و نماز را برای جماعت پیا داشتی، باید گروهی پشت سر تو به نماز بایستند، و گروهی به دنبال ایستند، و آن گروهی که پشت سر تو هستند سلاح خود را بگیرند با خود، وقتی که اینان به سجود رفتند و مشغول نماز بودند، آن طائفه دیگر از پشت شما پاسبانی شما کنند، و این طائفه که پشت سر تو هستند بروند برای پاس زدن، و آن گروه که پاس می‌زدند بیایند و با تو نماز بخوانند، و پرهیز و احتیاط از دست ندهید، و سلاح با خود بگیرید تا آنکه از نماز فارغ شوید] .

و در اینجا خداوند به پیامبر ﷺ امر می‌کند، و

امر به رسول الله ﷺ. معنی امر به او و به اُمت اوست، اگر آن امر دلالت خصوصیت به رسول الله ﷺ نداشته باشد، پس این آیه دلیل بر واجب بودن نماز جماعت است، و اجازه ترك نماز جماعت در حال جنگ هم به ایشان نداد .

باریتعالی میفرماید: ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاٰكِعِينَ﴾^(۱) .

[نماز را بر پا بدارید، و زکات را بدهید، و نماز خود را با نمازگزاران انجام دهید] .

و این آیه بر واجب بودن نماز جماعت دلالت می‌کند، و اگر مقصود فقط اقامت نماز بود در

(۱) سوره البقره آیه ۴۳ .

آخر آیه ذکر: ﴿وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾ ندی آمد زیرا
در اول آیه امر به إقامت نماز شده بود .
از ابی هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله
صلی الله علیه و آله فرمودند:

«والذي نفسي بيده لقد هممت أن أمر بحطب
يحتطب ثم أمر بالصلاة فيؤذن لها ثم أمر رجلاً فيؤم
الناس ثم أخالف إلى رجال فأحرق عليهم بيوتهم»^(۱) .
بخدائیکه جان من در دست اوست تصمیم
گرفتم هیزم جمع کرده، سپس دستور دهم تا اینک
أذان بگویند، سپس مردی را به إمامت واگذارم و
بطرف مردانی روم که به جماعت حاضر نشده اند،

(۱) متفق علیه .

و خانه هایشان را بر آنان آتش زخم .
و از ابي هريره رضي الله عنه روايت است : ((أتى النبي
ﷺ رجل أعمى فقال: يا رسول الله ليس لي قائد
يقودني إلى المسجد، فسأل رسول الله ﷺ أن
يرخص له في بيته، فرخص له، فلما وليّ دعاه فقال
له: هل تسمع النداء؟ قال: نعم، قال: فأجب))^(۱) .
مرد نابینائی نزد رسول الله ﷺ آمد و گفت:
کسی ندارم که مرا به مسجد برساند و از آنحضرت
إجازة خواست تا در خانه اش نماز بخواند، آنحضرت
به او إجازة داد و وقتی آن مرد از آنجا دور شد و
رفت او را صدا کرد و فرمود: آیا اذان را

(۱) متفق عليه .

می‌شنوی؟ جواب داد بلی، فرمود: پس جواب
آذان را بده، یعنی نماز را با جماعت ادا کن .
و احادیث خیلی زیادی در وجوب نماز جماعت
در مسجد وارد شده که ما به این چند حدیث
اکتفا می‌کنیم .

بعضی از آثار و اقوال صحابه و تابعین در
وجوب نماز جماعت وعدم تخلف از آن

از امیرالمؤمنین عمر بن الخطاب رضی الله عنه روایت است
که گفت: (ما بال أقوام يتخلفون، يتخلف
بتخلفهم آخرون، والله لقد هممت أن أرسل إليهم
فيجأ في أعناقهم ثم يُقال: اشهدوا الصلاة)^(۱).

چرا و برای چه افرادی از حضور جماعت تخلف
می‌کنند، و به خاطر تخلف آنان، دیگران نیز تخلف
می‌کنند، بخدا سوگند که تصمیم گرفتم بر آنان

(۱) كنز العمال — كتاب الصلاة من قسم الأفعال — الباب الخامس
في الجماعة وفضلها وأحكامها — فصل في فضلها — رقم الرواية
٢٢٧٩٥ — ٢٥٢/٨ .

مردانی بفرستم تا به گردنشان بزنند و به آنها بگویند:
به نماز جماعت حاضر شوید .

و همچنین برای امراء و فرمانداران شهرها
نوشت: (إِنَّ أَمْرَكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةُ فَمَنْ حَفَظَهَا
فَقَدْ حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِمَا سِوَاهَا أَضْيَعٌ،
وَمَنْ أَحْفَظَهَا عَلَيْهَا أَدَاؤُهَا جَمَاعَةً فِي الْمَسْجِدِ، وَفِي
رَوَايَةٍ: وَلَا حَظَّ فِي الْإِسْلَامِ لِمَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ)^(۱) .

مهمترین امور شما نزد من نماز است، پس
کسیکه آنرا حفظ کند دین خود را حفظ کرده، و
کسیکه آنرا ضایع کند، ضایع کردن چیزهای دیگر

(۱) مراجعه شود به کتاب: الصلاة وحکم تاركها لابن القيم الجوزية
ص ۴۰۳ — ۴۰۴، و کتاب: مجموعة رسائل في الصلاة ص ۱۴۸ .

برای او آسانتر است، و از محافظت کردن آن
اینست که نماز با جماعت و در مسجد خوانده شود
و در روایتی: وهیچ بهره و نصیب و خوشبختی در اسلام
نیست، برای کسیکه نماز را ترك کند .

أبوهریره رضی الله عنه میگوید:

(لأن يمتلي أذن ابن آدم رصاصاً مذاباً خيراً له
من أن يسمع المنادي ثم لا يجبه)^(۱) .

اگر گوش بنی آدم پر از سرب ذوب شده گردد
بتر است از اینکه صدای مؤذن را بشنود ولی آن را

(۱) مصنف ابن أبي شيبة، كتاب الصلوات، من قال إذا سمع المنادي
فليجب ۳۴۵/۱، والأوسط في السنن والإجماع والاختلاف لابن المنذر،
كتاب الإمامة، ذكر تخوف النفاق على تارك شهود العشاء والصبح
جماعة، رقم الرواية ۱۹۰۵، ۱۳۷/۴، والمحلى لابن حزم ۲۷۴/۴ .

إجابة نكند .

از عبدالله بن عباس رضی الله عنهما سؤال شد:
مردی است که شب را به عبادت و نماز
می‌گذراند، و روز را به روزه، ولی نماز جماعت و
جمعه حاضر نمی‌شود .

جواب داد: او در جهنم خواهد بود، و بار
دیگر بعد از یکماه از او همین سؤال شد، بار
دیگر همان جواب را داد) .

عبدالله بن مسعود و أبو موسى الأشعری رضی
الله عنهما می‌گویند: (من سمع المنادي ثم لم يجبه من

غیر عذر فلا صلاة له^(۱) .

کسیکه اذان را بشنود ولی جواب آنرا ندهد و به نماز جماعت نرود در حالیکه هیچ عذری ندارد نماز او صحیح نیست .

علی بن ابی طالب رضی الله عنهما میگوید:

(من سمع النداء فلم یأته لم تجاوز صلاته رأسه إلاّ

بالغدر)^(۲) .

کسیکه اذان را بشنود ولی به مسجد نیاید، نماز او از سرش بالاتر نمی‌رود، یعنی نماز او قبول نمی‌شود

(۱) مصنف ابن ابی شیبة ۳۴۵/۱، والأوسط لابن المنذر ۱۳۶/۴ رقم

الروایة ۱۹۰۲، والمحلی لابن حزم ۲۷۴/۴ .

(۲) مصنف ابن ابی شیبة ۳۴۵/۱، والأوسط لابن المنذر ۱۳۶/۴ رقم

الروایة ۱۹۰۱ .

مگر اینکه عذر داشته باشد .

على بن أبي طالب عليه السلام میگوید: (لا صلاة لجار المسجد إلا في المسجد، فيقل له: يا أمير المؤمنين من جار المسجد؟ قال: من سمع النداء)^(۱) .

همسایه مسجد نماز او صحیح نیست مگر در مسجد است، گفته شد: ای امیر المؤمنین همسایه مسجد چه کسی است؟ فرمود: کسی که اذان را بشنود همسایه مسجد است .

عطاء بن أبي رباح و أبو ثور رحمة الله عليهم

(۱) عبدالرزاق في المصنف رقم الحديث ۱۹۱۵ — ۴۹۷/۱ — ۴۹۸
ومصنف ابن أبي شيبة ۳۴۵/۱، والأوسط لابن المنذر ۱۳۷/۴ رقم
الرواية ۱۹۰۷، والمحلى لابن حزم ۲۷۴/۴ — ۲۷۵ .

می‌گویند: (حضور نماز جماعت فرض است)^(۱) .

إمام شافعی رحمة الله عليه می‌گوید:

(فلا أرخص لمن قدر على صلاة الجماعة في ترك

إتيانها إلا من عذر)^(۲) .

كسيكه می‌تواند به نماز جماعت حاضر شود

إجازة تخلف از نماز جماعت به او نمی‌دهم، مگر

اینکه عذر داشته باشد .

إمام خطابی رحمة الله عليه گوید:

(حضور نماز جماعت در مساجد واجب است،

(۱) الأوسط لابن المنذر ۱۳۸/۴، والمغني لابن قدامة ۵/۳، تفسير القرطبي

۴۳۹/۱، فقه الإمام أبي ثور لسعدي حسين علي جبر ص ۲۲۱ .

(۲) كتاب الأم للشافعي ۱۵۴/۱ .

زیرا اگر سنت بود عبدالله بن أم مکتوم که نابینا بود اولی تر بود که از آن تخلف کند، و همچنین برای کسانی که ضعیف و نابینا هستند مانند او واجب است).

عطاء بن أبي رباح گوید:

(فليس لأحد من خلق الله في الحضر والقريّة
رخصة في أن يدع الصلاة)^(۱).

رخصتی برای هیچ کس از بشر نیست، چه کسی که مقیم باشد، و چه کسی که در قریه (مسافر) باشد از نماز جماعت تخلف کند.

إمام الأوزاعي رحمة الله عليه گوید:

(۱) الأوسط في السنن والإجماع والاختلاف لابن المنذر ۴/۱۳۷.

(هیچ گناهی بعد از شرك به خدا بزرگتر
از تأخیر نماز از وقت خود، و کشتن مؤمنی بغیر
حق نیست) .

حکمت فرض شدن نماز جماعت و منافع آن:

هیچ شکی نیست که دین مبین اسلام دینی است
که مردم را به تضامن، و پیوستگی، و تآلف، و
محبت، و ترابط، و اخوت و برادری با هم، دعوت
می‌کند .

پس خداوند متعال برای زنده کردن چنین چیزها
و تقویت آن بعضی از عبادتها را بر بندگان خود
فرض و واجب فرموده که از جمله این عبادتها نماز
جماعت می‌باشد، و آنهم در هر شبانه روز پنج بار با

برادران مسلمان خود در مسجد کنار هم و پشت سر هم ایستاده و با خدای خود ذکر و مناجات می‌کنند و در مسجد با همدیگر ملاقات کرده، روابط برادرانه را محکمتر و استوار می‌سازند، در اینجا است که برادران مسلمان احساس همدردی می‌کنند، و می‌دانند که هدف آنان یکی است و آنهم رضا و خوشنودی باریتعالی است .

و در برابر خدا با خشوع و خضوع کامل ایستاده و با او مناجات می‌کنند، و هیچ فرقی بین فقیر و ثروتمند، و امیر و مأمور، و جاهل و نادان، و دانشمند نخواهد بود، بلکه همگی در يك صف ایستاده اند .

این باعث می‌شود که برادران مسلمان با هم
آلفت و مودت بگیرند و از حال مادی و معنوی
همدیگر با خبر شوند، و باعث رفع بسیاری از
مشکلات نیز خواهد بود، و این اجتماع است که
باعث سربلندی و عزت اسلام در جامعه بشری
خواهد بود .

باریتعالی مسلمانان را خطاب می‌فرماید:

﴿يا أيها الذين آمنوا اركعوا واسجدوا واعبدوا
ربكم وافعلوا الخير لعلكم تفلحون وجاهدوا في الله
حق جهاده هو اجتباكم وما جعل عليكم في الدين
من حرج ملة أبیکم إبراهيم هو سَمَّاکم المسلمین من
قبل وفي هذا لیكون الرسول شهیداً علیکم وتكونوا

شهداء على الناس فأقيموا الصلاة وآتوا الزكاة
واعتصموا بالله هو مولاكم فنعم المولى ونعم
النصير^(۱).

[ای مردمیکه ایمان آورده اید به نماز ایستید و
برای خدای یکتا رکوع و سجود بجا آورید، و
پروردگارتان خدای یکتا را — نه غیر او را —
عبادت کنید، و کارهای خیر انجام دهید تا رستگار
شوید، و در راه خدا جهاد کنید آنچنانکه شایسته
جهاد در راه او است — جهاد با دشمنان خدا، جهاد
به نفس و هوی، جهاد با شر و فساد — برای اینکه
خدای متعال شما مسلمانان را برای این مسئولیت

(۱) سوره الحج آیه ۷۷ — ۷۸ .

بزرگ برگزید — و دینی به شما سپرد که موافق فطرت و سرشت آدمی است، و از همه طرف رحمت خدا با آن همراه است، و در آن هیچ نوع سختی فوق طاقت نیست — دین پدرتان ابراهیم است — دین توحید و یکتا پرستی است که از عهد ابراهیم عليه السلام تا خاتم الأنبياء بهم متصل است، خدای یکتا، شما امت محمد صلى الله عليه وآله را مسلمان نامید تا دل و روی را بخدا تسلیم کنید، که امت مسلمان بر يك راه راست است، این امانت عظیم که بشما سپرده شد تا پیغمبر خدا محمد صلى الله عليه وآله گواه بر این امت باشد، و راه سلوك امت را تعیین فرماید، و شما امت محمد بر همه مردم گواه باشید، راه راست و سلوك صحیح

را برای جهانیان تعیین کنید — شما امت محمد قیّم و سرپرست و راهنمای جهانیان هستید، — و نماز پیا دارید، و زکات را بدهید، و اعتصام و اعتماد بر خدای یکتا داشته باشید، تا او تعالی دوست و یاری دهنده شما باشد، که خدای متعال چه دوست خوب، و چه یاری دهنده خوبی است، سبحانه و تعالی].

نماز جماعت در اسلام برای از بین بردن فاصله های طبقاتی در جامعه می باشد، چه از نظر نژاد پرستی و قومیت، و چه از نظر سیاه و سرخ بودن .

همچنین اجتماع مسلمانان در مسجد برای نماز

جماعت باعث می‌شود خداوند برکات و رحمت خود را بر آنان نازل فرماید .

جزای کسانی‌که نماز جماعت را بدون عذر ترک

می‌کنند:

نماز جماعت مزیت مهمی در جامعه اسلامی دارد، و نباید در ادای آن تهاون و تساهل و کسالت ورزید، و چنانکه از احادیث زیر واضح است عدم حضور جماعت باعث عدم قبول نماز او می‌شود، و معلوم است کسیکه نماز او کامل نیست به بقیه اعمال و کردار او نگاه نمی‌شود .

عبدالله بن عباس رضی الله عنهما روایت می‌کند
که رسول الله ﷺ فرمودند:

«من سمع المنادى فلم يمنع من اتباعه عذر
— قالوا: وما العذر؟ — قال خوف أو مرض لم
تقبل منه الصلاة التي صلّى»^(۱) .

کسیکه اذان را شنید و در اجابت کردن آن
عذری او را منع نکرد، گفتند عذر مانند چه؟
فرمود: مانند ترس از دشمن، و یا مرض؛ نماز او
قبول نمی‌شود .

یعنی نمازی که در خانه می‌خواند از او قبول
نمی‌شود .

---

(۱) رواه أبوداود ۳۷۳/۱ حدیث رقم ۵۵۱، وصحیح سنن أي داود
۱۶۴/۱، وابن ماجه حدیث ۷۹۳ — ۲۶۰/۱، وصحیح سنن ابن
ماجه حدیث ۶۴۵، ۱۳۲/۱، والدارقطني في السنن ۴۲۰/۱، والحاکم
في المستدرک ۲۴۶/۱، وغيرهم .

همچنین در حدیث دیگری روایت می‌کند که آنحضرت ﷺ فرمودند:

«من سمع النداء فلم يأتيه فلا صلاة له إلا من عذر»^(۱).

کسیکه اذان را بشنود ولی به نماز جماعت حضور نیابد نماز از او قبول نمی‌شود، مگر اینکه عذر داشته باشد .

و از ابي الدرداء رضي الله عنه روایت است که فرمود از رسول اکرم ﷺ شنیدم که می‌فرمود:

---

(۱) رواه ابن ماجه حديث رقم ۷۹۳، صحيح سنن ابن ماجه ۱۳۲/۱، ابن المنذر في الأوسط حديث رقم ۱۸۹۸ — ۱۳۵/۴، وابن حبان في (الإحسان) حديث رقم ۲۰۶۴ — ۴۱۵/۵، والحاكم وصححه ۲۴۵/۱، وإرواء الغليل ۳۳۷/۲ وغيرهم .

«ما من ثلاثة في قرية ولا في بدو لا تقام فيهم الصلاة إلاَّ قد استحوذ عليهم الشيطان فعليكم بالجماعة فإنَّما يأكل الذئب من الغنم القاصية»^(۱) .

هر سه نفری که در قریه و یا بادیه نشینی باشند و نماز جماعت را بر پا نکنند، کسانی هستند که شیطان بر دل آنان سخت إحاطه کرده، پس بر شماست که به جماعت حاضر شوید، زیرا گرگ همیشه گوسفندی را که از چوپان دور شده

(۱) رواه أحمد في المسند ۱۹۶/۵، وأبو داود حديث رقم ۵۴۳، وصحيح سنن أبي داود حديث ۵۴۷ — ۱۶۲/۱، (عون المعبود) ۲/۲۵۱، والنسائي في السنن ۲/۱۰۶ — ۱۰۷، وصحيح سنن النسائي حديث ۲۸۱/۸۴۶، وصحي ابن خزيمة حديث ۱۴۸۶، ۳۷۱/۲، والحاكم في المستدرک ۱/۲۴۵، وغيرهم .

می‌خورد .

بعضی از آداب رفتن به نماز جماعت:

❖ مستحب است برای کسیکه از خانه خارج شده و به نماز جماعت می‌رود با وضوء باشد خداوند می‌فرماید:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾^(۱) .

[همانا که خداوند توبه‌کاران را دوست می‌دارد، و پاکیزگان را دوست می‌دارد].

❖ وقتی بطرف مسجد می‌رود دستهای خود را

---

(۱) سوره البقره آیه ۲۲۲ .

به داخل هم گره نزد .

رسول الله ﷺ می‌فرماید:

«إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَأَحْسَنَ وُضُوءَهُ، ثُمَّ خَرَجَ
عَامِداً إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يَشْبِكَنَّ يَدَيْهِ فَإِنَّهُ فِي
صَلَاةٍ»^(۱) .

اگر یکی از شما وضوء گرفت و آنرا کامل و تمام
کرد سپس بقصد مسجد برای نماز بیرون رفت، بین
دو دست خود گره نزند، یعنی داخل هم نکند، زیرا
او در حالت ادای نماز می‌باشد^(۲) .

(۱) رواه أبوداود ۳۸/۱ حدیث رقم ۵۶۲ (عون المعبود) ۲۶۸/۲ —

۲۶۹، وصحیح سنن أبي داود ۱۶۸/۱ .

(۲) زیرا گره زدن بین دستها از صفات تنبلی و کسالت می‌باشد .

❖ مستحب است در حال رفتن به نماز نظیف و پاکیزه بوده خود را شیک کند، زیرا اسلام توصیه می‌کند به اینکه مسلمان باید منظر او زیبا بوده و از منظر زشت و ناپسند و پلید دوری کند و زیور و زینت دادن خود جزئی از آداب نماز می‌باشد .
باریتعالی می‌فرماید:

﴿يا بني آدم خذوا زينتكم عند كل مسجد
وكلوا واشربوا ولا تسرفوا إنه لا يحب
المسرفين﴾^(۱) .

[ای فرزندان آدم در مقام عبادت لباس زینت بپوشید، از نعمتهای خدا بخورید و بیاشامید، و

(۱) سوره الأعراف آیه ۳۱ .

اسراف مکنید که خداوند اسراف کنندگان را دوست نمی‌دارد].

رسول الله ﷺ به مسلمانان این آداب را آموزش می‌دادند، و به آنان توصیه می‌فرمودند تا به این آداب عمل کنند و در هیئت و مظهر خود زیبا باشند.

و آنحضرت ﷺ می‌فرمایند:

«لا یدخل الجنة من كان في قلبه مثقال ذرة من کبر فقال رجل: یا رسول الله إنَّ الرجل یحب أن یشکر ثوبه حسناً ونعله حسناً، قال: إنَّ الله جمیل یحب الجمال الکبر بطر الحق و غمط الناس»^(۱).

(۱) رواه مسلم في كتاب الإيمان حديث رقم ۹۱.

كسيكه در قلب او مثقالی از يك اندك از كبر و غرور باشد وارد بهشت نمی‌شود، یکی از یاران سؤال کرد: ای پیامبر فردی دوست دارد لباس او خوب و زیبا باشد، و همچنین کفش و پاپوش او زیبا و قشنگ باشد! آنحضرت فرمودند: خداوند زیبا و قشنگ است، و زیبایی و قشنگی را دوست دارد، کبر و غرور ناخشنودی و عدم رضایت از حق و تحقیر مردم و ناچیز شمردن مردم است .

پس ظرافت و لطافت و زیبایی، و عدم اسراف و تکلف در آن، و حسن منظر، از آداب اسلام می‌باشد .

همچنین از آداب رفتن به نماز است که انسان

از تمامی عیبه‌ها دور بوده خوش بو و دندانهای خود
را مسواک بزنند .

از ابی هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله
فرمودند:

«لولا أن أشق على أمتي لأمرهم بالسواك عند
كل صلاة»^(۱) .

اگر ترس از این نبود که بر امت من مشقت و
سختی وارد شود، به آنها امر می‌کردم تا در نزد هر
نماز دندانهای خود را مسواک بزنند .

و بر انسان است که از بوهای بد و ناپسند
خودداری کرده دوری جوید، زیرا دین مبین اسلام

---

(۱) متفق علیه .

کسانی را که پیاز و سیر و یا کرات و تربچه بودار خورده اند از دخول به مسجد نهي می‌کند تا اینکه فرشتگان و بردران نمازگذار آنها از بوی بد و ناپسند آنان آزار و اذیت نینند .

از جابر بن عبدالله رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند:

«من أكل ثوماً أو بصلاً فليعتزلنا وليعتزل مسجدنا وليقعد في بيته»^(۱) .

کسیکه سیر و یا پیاز خورده از ما و از مسجد ما کناره گیری کرده و در خانه اش بنشیند . و از این بوهای بد و ناپسند کشیدن سیگار، و

(۱) متفق علیه .

چپق، و غلیان است که بوی بد آن از دهان و لباس آن اشخاص بر می‌خیزد، پس از این کار حرام و بد و ناپسند دوری جوئید، زیرا فرشتگان و مردم از بوی بد آن اذیت و آزار می‌شوند .

❖ از آداب رفتن به نماز است اینکه اگر اقامه گفته شد باید فرد آرامش خویش را حفظ نماید و در رفتن شتاب نکند .

از ابی هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند:

﴿إِذَا أَقِمْتَ الصَّلَاةَ فَلَا تَأْتُوهَا تَسْعُونَ وَاتُوهَا تَمْشُونَ وَعَلَيْكُمْ السَّكِينَةُ فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا

فاتکم فأتوا^(۱) .

چون نماز اقامه گردید با شتاب به سوی نماز
نروید، بلکه با آرامش بروید، پس آنچه از نماز
دریافتید بخوانید، و آنچه از شما فوت شد بعد از
سلام تکمیل کنید .

❖ همچنین از آداب رفتن به مسجد خواندن
أوراد و أذکار وارده در سنت پیامبر ﷺ می‌باشد
که می‌توانید به کتاب أذکار و أوراد مراجعه
کنید^(۲) .

و وقتی به مسجد رسیدید پای راست خود را

(۱) رواه مسلم في كتاب المساجد ۱/ ۴۲۰ باب ۳۸ حدیث ۶۰۲ .

(۲) مانند كتاب الأذکار إمام نووي، وحصن المسلم، وغير از اینها .

جلو کرده این دعا را بخوانید:

أولاً: صلوات و درود بر محمد ﷺ فرستاده سپس بگوئید: (اللهم اغفر لي وافتح لي أبواب رحمتك) .
بار الهی گناهان مرا ببخش و درهای رحمت خود را بر روی من باز فرما .

و وقتی از مسجد خارج می‌شوید پای چپ خود را جلو کرده و صلوات بر محمد ﷺ فرستاده بگوئید: (اللهم اغفر لي وافتح لي أبواب فضلك) .
بار الهی گناهان مرا ببخش و درهای فضل و فضیلت خود را بر روی من باز فرما .

و وقتی به مسجد داخل شدید با صدای بلند سلام کرده و قبل از نشستن دو رکعت نماز تحیه

مسجد بخوانید .

رسول الله ﷺ می‌فرماید: «إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ
الْمَسْجِدَ فَلْيَرْكِعْ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَجْلِسَ»^(۱) .

هنگامی که یکی از شما داخل مسجد شد دو
رکعت نماز قبل از اینکه بنشیند بخواند .

و بعد از آن در صف اول و دست راست امام
اگر امکان پذیر بود بدون ایجاد مزاحمت برای مردم
بنشیند، چنانکه رسول الله ﷺ می‌فرماید:

«إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى مِيَامِنِ

(۱) متفق علیه .

الصفوف^(۱) .

خداوند و فرشتگان او برای کسانی که در دست راست امام هستند طلب مغفرت می‌کنند .
سپس به ذکر خدا و تلاوت قرآن مشغول شده تا اینکه وقت ادای نماز برسد .

تعدادی که جماعت با آنها منعقد می‌شود:

قبلاً بایستی ذکر کنیم که نماز جماعت بر چه کسی واجب است:

(۱) رواه أحمد وأبوداود حدیث ۶۷۶، ۳۷۲/۲، وصحیح سنن أبي داود ۱۹۹/۱، وانظر فتح الباري ۲/۲۱۳، سنن الكبری للبيهقي ۱۰۳/۳، والترغيب والترهيب ۱/۳۲۰، وغيرهم .

نماز جماعت بر مردی که آزاد بوده، برده نباشد، و هیچ عذر شرعی در عدم حضور او به جماعت نداشته باشد واجب است .

أما تعدادی که جماعت با آنها منعقد می‌گردد دو نفر می‌باشد، یکی إمام، و دیگری مأموم، و هر چه تعداد اشخاص زیادتر شود آن نماز نزد خداوند محبوبتر خواهد بود، رسول الله ﷺ می‌فرماید:

«صلاة الرجل مع الرجل أزكى من صلاته وحده، وصلاته مع الرجلين أزكى من صلاته مع الرجل، وما كان أكثر فهو أحب إلى الله»^(۱) .

(۱) رواه أبو داود صحيح سنن أبي داود حديث ۵۵۴، ۱/۱۶۵ وصحيح نسني النسائي حديث ۸۴۲، والحاكم وصححه ۲۶۹/۳ .

نماز يك فرد با ديگر از نماز او به تنهائی بهتر است، و نماز او با دو نفر از نماز او با يك نفر بهتر است، و هر چه تعداد نماز گذاران بیشتر باشد نزد خداوند آن نماز محبوبتر خواهد بود .

و اگر یکی از جماعت‌های دو نفره بچه و یا زن باشد، جماعت نیز بر پا می‌شود، و آنرا جماعت می‌گویند .

عبدالله بن عباس رضی الله عنهما روایت می‌کند:
«بتُّ عند خالتي ميمونة فقام النبي ﷺ يصلي من الليل فقامت أصلي معه فقامت عن يساره فأخذ برأسي فأقامني عن يمينه»^(۱) .

(۱) متفق عليه .

شبی نزد خاله ام میمونه خوابیدم^(۱) و رسول الله ﷺ برای خواندن نماز تهجد — یعنی سنت شب بلند شد — من هم بلند شدم تا با او نماز بخوانم، و در دست چپ او ایستادم، آنحضرت سرم را گرفت و مرا به دست راست خود برد در حالیکه او در نماز بودند .

این حدیث دلالت می‌کند که با دو نفر هم جماعت منعقد می‌شود .

إمام مسلم رحمه الله علیه در حدیث دیگری روایت می‌کند که ابن عباس رضی الله عنهما

---

(۱) میمونه یکی از أمهات المؤمنین و همسر رسول اکرم ﷺ می‌باشد .

گفت: «فأقمني عن يمينه و أقام المرأة خلفنا»^(۱) .
پس مرا به دست راست خود برد، و زن یعنی أم
المؤمنین میمونه را پشت سرمان قرار داد .
از شرحبیل روایت است که گفت: شنیدم جابر
بن عبدالله می‌گوید: «كان رسول الله ﷺ يصلي
المغرب فجئت فقمتم عن يساره فأقمني عن
يمينه»^(۲) .

شنیدم رسول الله ﷺ نماز مغرب را می‌خواندند،
من آمدم و دست چپ او ایستادم، پس مرا به دست

(۱) متفق علیه .

(۲) رواه ابن ماجه ۱/۱۷۵، صحيح سنن ابن ماجه حديث ۷۹۴،
۱/۱۶۰.

راست خود برد .

بعضی از آداب نماز جماعت:

اگر فردی داخل مسجد شد و نماز بر پا بود باید بلا فاصله به امام اقتداء کند در هر حالیکه امام بود، حال چه در اول نماز و یا در آخر آن باشد .

أبوهريرة رضي الله عنه روایت می‌کند که رسول الله ﷺ فرمودند: «إِذَا جِئْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ وَنَحْنُ سَاجِدُونَ؛ فَاسْجُدُوا، وَلَا تَعْدُوهَا شَيْئًا، وَمَنْ أَدْرَكَ رُكْعَةً فَقَدْ

أدرك الصلاة^(۱) .

اگر به نماز آمدید و ما را در حال سجود دیدید شما هم به سجده بروید ولی آنرا رکعتی ندانید، و کسیکه به يك رکعت از نماز برسد، به نماز جماعت رسیده است .

از امام چه در تکبيرة الإحرام و چه در رکوع، و یا رفع از رکوع، و یا سجود، و یا رفع از سجود، و غیره سبقت نگیرید، زیرا این عمل حرام است و رسول الله ﷺ از آن نهی فرموده اند .

از انس بن مالك رضي الله عنه روایت است که گفت:

---

(۱) رواه أبوداود ۵۵۳/۱، صحيح سنن أبي داود حديث ۸۹۳،
۲۵۲/۱، والدارقطني في السنن ۳۴۷/۱، والبيهقي في الكبرى ۸۹/۲،
والحاكم في المستدرک ۲۱۶/۱ .

«صلى بنا رسول الله ﷺ ذات يوم فلما قضى الصلاة أقبل علينا بوجهه فقال: أيها الناس إني إمامكم فلا تسبقوني بالركوع، ولا بالسجود، ولا بالقيام، ولا بالانصراف، إني أراكم أمامي ومن خلفي»^(۱).

روزی رسول الله ﷺ با ما نماز خواند، و وقتی از نماز سلام داد رو به ما کرد و فرمود: ای مردم من امام شما هستم پس بر من سبقت و پیشی نگیرید، نه در رکوع، و نه در سجود، و نه در بلند شدن از رکوع و سجود، و نه در سلام دادن از نماز، از من

(۱) رواه مسلم في كتاب الصلاة باب ۲۵ تحريم سبق الإمام بالركوع أو السجود ونحوه حديث رقم ۱۱۲ (۴۲۶).

سبقت و پیشی نگیرید، من شما را از جلو و پشت سر خود می‌بینم .

از ابی هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «أما يخشى أحدكم إذا رفع رأسه قبل الإمام أن يجعل الله رأسه رأس حمار أو يجعل صورته صورة حمار»^(۱) .

آیا یکی از شما که قبل از امام سرش را از سجده بلند می‌کند، نمی‌ترسد خداوند سرش را به سر الاغ، و صورت و جسم او را به صورت و جسم الاغ تبدیل کند؟

و از ابی هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه و آله

(۱) متفق علیه .

ﷺ فرمودند: «إِذَا جَعَلَ الْإِمَامُ لِيَأْتِمَ بِهِ فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبَرُوا، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا، فَصَلُّوا جُلُوسًا أَوْ قَائِمًا»^(۱).

إمام برای این است تا از او پیروی و متابعت شود، پس وقتی تکبيرة الإحرام گفت شما نیز بعد از او تکبيرة الإحرام بگوئید، و اگر به رکوع رفت شما نیز بعد از او به رکوع بروید، و اگر بعد از بلند شدن از رکوع گفت سمع الله لمن حمده شما: ربنا ولك الحمد بگوئید، و اگر به سجده رفت، شما نیز

(۱) متفق عليه .

به سجده بروید، و اگر نماز را در حال نشستن خواند شما نیز همگی یتان نماز را در حال نشستن بخوانید .

عذرهایی که می‌شود با آنها نماز جماعت را ترك

کرد:

❖ شدت وزش باد، و باریدن باران، و سرمای خیلی سرد، و شدت گرمای ظهر .
❖ مریض بودن، و اینکه اگر به جماعت حاضر شد به او مشقت وارد می‌شود .
❖ ترس از دشمن، مانند ترس از مال و جان و

ناموس خود .

❖ فشار آوردن إدرار و مدفوع .

از عائشة رضی الله عنها روایت است که گفت
شنیدم رسول الله ﷺ می‌فرمایند: «لا صلاة بحضرة
الطعام ولا هو يدافعه الأخبثان»^(۱) .

با حاضر شدن خوراك بر سفره نماز نیست، و
همچنین اگر بر فردی إدرار و یا مدفوع فشار آورد
نماز جماعت ساقط می‌شود .

❖ خوردن چیز بد بو مانند پیاز و سیر، و
دلیل آن قبلاً ذکر کردیم .

---

(۱) رواه مسلم في كتاب المساجد باب ۱۶ حديث رقم ۶۷ (۵۶۰)،
وانظر شرح السنة للبيهقي ۳/۳۵۹ .

✦ خواب بودن، و همچنین لخت و برهنه بودن،
و غیر از اینها .

فضیلت نماز جماعت:

نماز جماعت فضیلت‌های بسیار زیادی دارد .
عبدالله بن عمر رضی الله عنهما روایت می‌کند
که رسول الله ﷺ فرمودند: «صلاة الجماعة أفضل
من صلاة الفرد بسبع وعشرين درجة»^(۱) .
نماز جماعت بر نماز فرد و تنهایی به بیست و
هفت درجه فضیلت و برتری دارد .

---

(۱) متفق علیه .

پس چه بهتر از اینکه انسان مؤمن همیشه با جماعت، و در مسجد نماز بخواند تا این فضیلت را کسب نماید .

انسان هر گامی که برای رفتن به مسجد بر می‌دارد خداوند برای او اجر و پاداش می‌نویسد .

أبوهریره رضی الله عنه روایت می‌کند که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «صلاة الرجل في جماعة تضعف على صلاته في بيته وفي سوقه خمساً وعشرين ضعفاً ذلك ؛ أنه إذا توضأ فأحسن الوضوء ثم خرج إلى المسجد لا يخرجه إلا الصلاة لم يخط خطوة إلا رفعت له بها درجة وحطت عنه بها خطيئة، فإذا صلى لم تنزل الملائكة تصلي عليه ما دام في مصلاه

ما لم يحدث، تقول: اللهم صل عليه، اللهم ارحمه،
ولا يزال في صلاة ما انتظر الصلاة»^(۱).

نماز فرد در جماعت بیست و پنج برابر نماز در
خانه و بازار به أجر و پاداش او از اضافه می‌شود،
زیرا اگر بطور کامل وضوء گرفت سپس بسوی
مسجد خارج شد، و خروج او فقط برای ادای نماز
در مسجد بود، هر گامی که بر می‌دارد به أجر و
پاداش و ثواب او يك درجه اضافه، و از گناه او يك
سیئه کاسته می‌شود، و وقتی نماز را خواند همچنان
فرشتگان بر او درود می‌فرستند تا وقتی در جای
نمازش می‌باشد، اگر وضوی خود را باطل نکند، و

(۱) متفق علیه .

فرشتگان می‌گویند: بارِ الهی بر او درود بفرست،
بارِ الهی او را رحمت کن، و او در حالت نماز است
تا هنگامی که منتظر نماز بعدی است .

وقتی انسان در جماعت نماز می‌خواند از
ریاکاری و نفاق و دو روئی ایمن و پاك خواهد بود

از عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت است که
می‌گوید: «من سرّه أن یلقى الله غداً مسلماً
فلیحافظ علی هؤلاء الصلوات حیث ینادی بهنّ،
فإنّ الله شرع لنبیکم صلواته سنن الهدی، وإنهنّ من
سنن الهدی، ولو أنّکم صلیتم فی بیوتکم كما یصلی
هذا المتخلف فی بیته، لترکتتم سنة نبیکم، ولو

ترکتہ سنہ نبیکم لصلتہم، وما من رجل يتطهر فيحسن الطهور ثم يعمد إلى مسجد من هذه المساجد إلا كتب الله له بكل خطوة يخطوها حسنة، ويرفعه بها درجة، ويحط عنه بها سيئة، ولقد رأيتنا وما يتخلف عنها إلا منافق معلوم النفاق، ولقد كان الرجل يؤتى به يهادى بين الرجلين حتى يقام في الصف»^(١).

کسیکه می‌خواهد خداوند را ملاقات کند در حالیکه مسلمان است، پس بر این نمازها که برای

(١) رواه أحمد ٤١٥/١، ٤١٩، ومسلم كتاب حديث ٢٥٦ (٦٥٤) — ٤٥٣/١، وأبو داود، صحيح سنن أبي داود حديث ٥٥٠، ١٦٣/١ — ١٦٤، وصحيح سنن النسائي حديث ٨٤٨، ٢٨١/١.

آن اذان گفته می‌شود محافظت کند، زیرا خداوند برای پیامبر شما سنتهایی که مردم را به راه مستقیم هدایت کند تشریح و قانون گذاری کرده، و این نمازها جزو این سنتهاست، و اگر نمازها را در خانه هایتان خواندید، همچنانکه این متخلف از نماز در خانه اش می‌خواند، سنت پیامبرتان را ترك کرده اید، و اگر سنت پیامبرتان را ترك کنید گمراه خواهید شد، و مردی که وضوء را بطور کامل گرفته سپس به طرف مسجدی از این مساجد بحرکت آید، خداوند برای هر گامی که بر می‌دارد يك نیکی نوشته، و درجه ای او ثواب و اجر به او اضافه کرده، و گناهی از گناهان او کاسته می‌کند،

و در زمان پیامبر ﷺ هیچکس از نماز جماعت تخلف نمی‌کرد مگر منافقی که نفاق او ظاهر و آشکار بود، و در آن زمان دو طرف مرد مریض را می‌گرفتند تا او را در صف نماز قرار دهند و با جماعت نماز بخواند .

از ابی هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «من غدا إلى المسجد أو راح أعد الله له نزله من الجنة كلما غدا أو راح»^(۱) .

کسیکه صبح و شام برای نماز جماعت به طرف مسجد می‌رود، هر اندازه به مسجد رود خداوند برای او در بهشت مهمانی فراهم می‌کند .

(۱) متفق علیه .

از بريدة رضي الله عنه روایت است که رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند: «بشّر المشائين في الظلم إلى المساجد بالنور التام يوم القيامة»^(۱).

به کسانی که در تاریکی شبها به مساجد می‌روند بشارت بده که در قیامت از نوری کامل برخوردار خواهند شد.

فضیلت نماز صبح و عشاء:

از عثمان بن عفان رضي الله عنه روایت است که گفت

(۱) رواه أبوداود حديث ۵۶۱، وصحيح سنن أبي داود ۱/۱۶۸، وابن ماجه ۱/۱۴۰، صحيح سنن ابن ماجه حديث ۶۳۳، ۱/۱۳۰، الترغيب والترهيب ۱/۲۱۲، والترمذي حديث ۲۲۳، ۱/۴۳۵.

شنیدم رسول الله ﷺ می‌فرماید: «من صَلَّى العشاء في جماعة فكأثما قام نصف الليل، ومن صَلَّى الصبح في جماعة فكأثما صَلَّى الليل كله»^(۱).

کسیکه نماز عشاء را با جماعت بخواند، مانند اینکه نصفی از شب را در نماز گذرانده، و کسیکه نماز صبح را نیز با جماعت بخواند، مانند اینکه تمامی شب را در نماز گذرانده است.

و أبوهريه رحمه الله روایت می‌کند که رسول الله ﷺ فرمودند: «لو يعلمون ما في العتمة والصبح

(۱) رواه أحمد في المسند حديث ٤٠٩، ٤٦٨/١ الموسوعة الحديثية،
ومسلم حديث ٢٦٠ (٦٥٦)، ٤٥٤/١، والترمذي حديث ٢٢١،
٤٣٣/١.

لأتوهما ولو حبواً^(۱) .

اگر مردم می‌دانستند چه ثواب و پاداشی در نماز عشاء و نماز صبح است به مسجد می‌آمدند اگر چه بطور خزیدن باشد .

و در حدیث دیگر روایت می‌کند که آنحضرت ﷺ فرمودند: «ليس صلاة أثقل على المنافقين من صلاة الفجر والعشاء ولو يعلمون ما فيهما لأتوهما ولو حبواً^(۲) .

هیچ نمازی بر منافقین مانند نماز صبح و عشاء سخت نیست و اگر می‌دانستند چه اجر و ثوابی

(۱) متفق علیه .

(۲) متفق علیه .

در آن دو است به نماز حاضر می‌شدند اگر چه بطور خزیدن باشد .

فضیلت نماز صبح و عصر:

أبو موسى الأشعري رضي الله عنه روایت می‌کند که رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند: «من صَلَّى البردین دخل الجنة»^(۱) کسیکه نماز صبح و نماز عصر را با جماعت بخواند داخل بهشت می‌شود .
إمام الخطابی گوید: (بَرْدَيْن) نامیده شده است، زیرا در دو طرف روز — یعنی اول و آخر آن —

(۱) متفق علیه .

وقتی هوا خوب می‌شود و گرمی آن از بین می‌رود
خوانده می‌شود .

أبوزهیر عمّار بن رؤیبة رضی الله عنه روایت می‌کند که
گفت شنیدم رسول الله صلی الله علیه و آله می‌فرمایند:

«لن یلج النار أحد صلی قبل طلوع الشمس
وقبل غروبها — یعنی الفجر والعصر —»^(۱) .

کسیکه قبل از طلوع آفتاب (نماز صبح) و قبل از
غروب آفتاب (یعنی نماز عصر) را بخواند داخل جهنم
نمی‌شود .

جندب بن عبدالله بن سفیان رضی الله عنه روایت می‌کند

---

(۱) رواه أحمد فی المسند ۴/۱۳۶، ۲۶۱، ومسلم حدیث ۲۱۳
(۶۳۴)، ۱/۴۴۰، وأبو داود، صحیح سنن أبي داود حدیث ۴۲۷،
۱/۱۲۶ .

که رسول الله ﷺ می‌فرماید: «من صلی الصبح فهو في ذمة الله فلا يطلبنکم الله من ذمته بشيء فيدرکه فيکبه في نار جهنم»^(۱).

کسیکه نماز صبح را در جماعت بخواند در حفظ و امان خداست، پس ای بنی آدم کاری مکن که خداوند تو را بازخواست کند و در حفظ و امان او نباشی، و به اینخاطر تو را به جهنم داخل کند.

أبوهریره رضی الله عنه روایت می‌کند که رسول الله ﷺ فرمودند: «یتعاقبون فيکم ملائكة باللیل وملائكة بالنهار ويجمعون في صلاة الصبح والعصر ثم يعرج الذين باتوا فيکم فيسألهم ربهم وهو أعلم بهم

(۱) رواه مسلم حدیث ۲۱۳ (۶۳۴) ۴۴۰/۱.

کیف ترکتیم عبادی فیقولون ترکناهم وهم یصلون
وأتیناهم وهم یصلون»^(۱) .

فرشتگانی پی در پی بر شما وارد می‌شوند،
گروهی شب می‌آیند و گروهی روز می‌آیند، و
اینها صبح و عصر با هم يك جا جمع می‌شوند،
سپس آنانیکه شب را با شما گذرانده اند به طرف
آسمان بالا می‌روند، خداوند در حالیکه حال انسانها
را از فرشتگان بهتر می‌داند از آنها سؤال می‌کند:
چگونه و در چه حالی بندگانم را ترك کردید؟ آنها
می‌گویند: آنها را ترك کردیم در حالیکه نماز
می‌خواندند، و به آنان وارد شدیم در حالی که نماز

(۱) متفق علیه .

می‌خواندند .

جریر بن عبدالله البجلی رضی الله عنه روایت می‌کند شب چهاردهمی بود که نزد رسول الله صلی الله علیه و آله نشسته بودیم و آنحضرت به ماه نگاهی کرد و فرمود: «إِنَّكُمْ سترون ربکم كما ترون هذا القمر لا تضامون في رؤيته فإن استطعتم أن لا تغلبوا على صلاة قبل طلوع الشمس وقبل غروبها فافعلوا»^(۱) .

همانا همه شما — یعنی مؤمنان — خدا را خواهید دید، همچنانکه همه شما این ماه شب چهاردهم را می‌بیند و در دیدن آن هیچ مزاحمت و مانعی برای شما ایجاد نمی‌شود، پس اگر توانستید که بر شما

(۱) متفق علیه .

نمازی قبل از طلوع آفتاب — یعنی نماز صبح — و
نمازی قبل از غروب آفتاب — یعنی نماز عصر —
غلبه نکند این کار را بکنید^(۱) .

از بریده رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه و آله
فرمودند: «من ترك صلاة العصر فقد حبط

---

(۱) رؤیت و دیدن باریتعالی دیدن حقیقی است که فقط برای مؤمنان در روز قیامت امکان پذیر است، بر خلاف بعضی از فرقه‌های ضاله و گمراه که در دیدن خداوند در روز قیامت ممانعت می‌ورزند و می‌گویند دیدن حقیقی امکان پذیر نیست، أما عقیده أهل سنت و جماعت بر این است که دیدن خداوند در روز قیامت فقط برای مؤمنان امکان پذیر خواهد بود .

عمله^(۱) .

کسیکه نماز عصر را عمداً ترک کند تمام اعمال و کردار او باطل می‌شود .

والله ولي النوفيق وأخر دعوانا أن الحمد لله
رب العالمين .

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد وعلی آله
وصحبه أجمعین .

---

(۱) رواه البخاري حديث ۵۵۳ و ۵۹۴، (الفتح ۳۱/۲)، صحيح سنن النسائي حديث ۴۷۳، ۱۵۹/۱، صحيح سنن ابن ماجه حديث ۵۶۸، ۱۱۵/۱ .

فهرست مطالب

صفحه	موضوع	م
	مقدمه	۱
	منزلت نماز در اسلام	۲
	منزلت نماز در بین دیگر عبادات	۳
	واجب بودن نماز جماعت	۴
	بعضی از آثار و اقوال صحابه و	۵

- تابعین در وجوب نماز جماعت
- ۶ حکمت فرض شدن نماز جماعت و منافع آن
- ۷ جزای کسیکه نماز جماعت را بدون عذر ترك می‌کند
- ۸ بعضی از آداب رفتن به نماز جماعت
- ۹ تعدادی که جماعت با آن منعقد می‌شود
- ۱۰ بعضی از آداب نماز جماعت
- ۱۱ بعضی از اعداری که می‌شود نماز جماعت را بوسیله آن ترك کرد
- ۱۲ فضیلت نماز جماعت

- ۱۳ فضیلت نماز صبح و عشاء
۱۴ فضیلت نماز صبح و عصر
۱۵ فهرست

